

LES CAUSES DE LA MORT A LA PARRÒQUIA DE SANT ANDREU DE LLAVANERES A L'ÈPOCA MODERNA

INTRODUCCIÓ.

Els llibres d'òbits de la parròquia de Sant Andreu de Llavaneres comencen l'any 1509 i, quasi ininterrompudament, arriben fins als nostres dies. Des del començament fins a les acaballes del segle XVII, semblen més uns llibres de comptes que de registre. Trobem anotades la data i el nom del finat, sense donar-nos el nom dels pares, ni cap dada més, excepte quan són albats que ens anomena els pares, o bé quan és una dona casada o vídua que li posa el cognom del marit. Aquestes són les úniques dades de filiació que trobem. A partir d'aquí es fa constar quins sacraments va rebre el difunt, si va fer testament i en poder de qui es troba. S'anota a continuació la quantitat de *capcuberts* així com el nom dels preveres que assisteixen a la cerimònia. Finalment es fa la relació de tot el que s'ha de pagar pels diferents drets: dret de creu, d'encens, de soterrar, de preveres, de *capcuberts*, etc. Sota el mateix registre es prenien nota dels diferents oficis que s'anaven fent per l'ànima del difunt amb les corresponents despeses: l'eixida, novena i cap d'any.

A finals del segle XVII ja es suprimeixen tots els comptes i s'anota com a dades personals, a més de les anteriorment citades, l'ofici i el lloc d'origen.

A partir de començaments del segle XVIII apareix l'edat dels albats i d'algun adult, i no serà fins a l'últim quart del mateix segle que no constarà l'edat d'una forma regular en tots els difunts.

Pel que fa a les malalties causants de mort, no és fins ben entrat el segle XIX que comencen a ser-hi anotades de forma regular. En canvi el que sí trobem, des del segle XVI, són partides en les quals s'indica la causa de l'òbit ocasionat per accident, violència o mort sobtada.

MORTS ACCIDENTALS.

Les morts per accident estan relacionades, bona part d'elles, amb la feina, tant del camp com del mar, o amb fenòmens de la natura. Així trobem òbits per caigudes al pou, de l'arbre, del mul, per caiguda d'una roca i alguns ofegats al mar, generalment pescadors, així com un mort per un llamp.

Tenim un total de 24 morts accidentals, 7 de les quals es van produir per ofegament i és, per tant, la més freqüent. També hem de tenir en compte que en 5 casos no s'especifica exactament la causa, només diu *mori desestradament* o *malestrugament*. La majoria d'aquests òbits corresponen a homes, 19 casos, i, per tant, 5 a dones. Heus-ne ací la relació:

1577 - agost, 2	h	<i>...caygue de un maxo...</i>
1592 - febrer, 17	h	<i>...mory desestradament...</i>
1593 - octubre, 10	h	<i>...mori ab desgratia fonc negat...</i>
1594 - agost, 19	d	<i>...lo llamp la mata...</i>
1597 - novembre, 1	h	<i>...caygue en lo pou...</i>
1598 - febrer, 12	d	<i>...mori desestradament...</i>
1600 - octubre, 17	h	<i>...mori desestradament de una cayguda...</i>
1612 - març, 25	h	<i>...entrant al pou... caygue</i>
1613 - juny, 18	h	<i>...caygye de un pi...</i>
1616 - gener, 17	d	<i>...se offega...</i>
1621 - gener, 29	h	<i>...offegat en mar...</i>
1633 - octubre, 4	h	<i>...caygue de nits per la escala...</i>
1639 - octubre, 10	h	<i>...caigue de un abre...</i>
1657 - abril, 2	d	<i>...un pi li caigue desobra.</i>
1668 - novembre, 13	h	<i>...desgraciadament...</i>
1675 - abril, 25	h	<i>...una roca que li caigue de sobre...</i>
1678 - setembre, 25	h	<i>...li caigue de sobre una paret y la taulada...</i>
1725 - juny, 28	h	<i>...desgraciadament...</i>
1728 - agost, 17	h	<i>...trobat ofegat en lo mar...</i>
1742 - març, 3	h	<i>...se anega cerca Marcella...</i>
1758 - febrer, 20	h	<i>...en tempestat mori ofegat en lo mar...</i>
1761 - juny, 14	d	<i>...offegada en lo torrent...</i>
1762 - gener, 16	h	<i>...accident...</i>
1762 - maig, 20	h	<i>...caygye del campanar...</i>

De tots ells, en voldríem destacar tres per la seva curiositat i per la detallada explicació que en fa el rector del moment, que a continuació transcriu:

1612 - març, 25 *Obit de Ramon Callas mestre de casas lo qual entrant al pou de la armita de Nostra Sra. de Monserrat en la pnt. pa. caigue y en consequent mory y no rebe ningun sagrament sibe en avisarme diguy a m. Mas mon vicary q. prengues la mula y que corraques y ab tot y ab axo noy fonch atemps p. que caygue de mes de vuit canas de fondo sibe los qui si trobavan digueren q. p. moltas voltas sentyren que deia Jesus y Verge maria ajudaume...*

1761 - juny, 14 *...se ha donat sepultura iglesiastica al cadaver de Franca. Graupera y Dalmau...lo dia antes se troba nagada u offegada en lo torrent que media entre las casas de Berenguer y Cata de la Torre, despues de una cruel pedregada, ab inpetuos vent y horrorosa pluja que la culli y mata en dit Torrent...*

1762 - maig, 20 ...*se ha donat sepultura iglesiastica al cadaver de Joan Pau Ausell de onse anys y mitg...trobantse escola de esta Rectoría y ventant la campana major a la una hora del mitgdie... caygue del campanar...*

MORT PER MALALTIA.

Com hem dit abans, ben poques vegades s'anota, durant els segles XVI, XVII i XVIII, les malalties causants de la mort. Trobem un total de 55 casos en aquest període, als quals podem afegir 4 morts per part i també 5 en diferents hospitals.

La causa més comú és la de *feridura*, amb 15 òbits. El primer cop en què apareix mencionada és el 3 de juny de 1669: ... *fonch enterrada Anna Soler viuda mori de feridura perde tots los sentits...* .

La segona causa en importància és la mort per una *basca* amb 13 casos. La primera vegada que la trobem registrada és el 12 de maig de 1601: ...*fonch enterrat lo cos de Senyer en Garriga ... mory de una basca en una vinya treballat...* .

A continuació trobem diferents malalties que apareixen mencionades una o dues vegades al llarg d'aquests segles que estudiem. Ben segur que aquests no són els únics casos, senzillament és que habitualment no s'anotava la causa de la mort. En aquest sentit només hem pogut localitzar dos casos de *verola*, quan sabem que la mortalitat per aquesta malaltia a l'època moderna era molt elevada, sobretot entre els albat. El primer cas és del 5 d'abril de 1681: ...*fonch enterrat lo cos de Joseph Dori natural de Hostalrich mestre y organista lo qual mori lo dia antes de varola...* . L'altre correspon al 21 d'agost de 1763: ...*se ha donat sepultura iglesiastica al cadaver de Joan Ribas fadri, natural del poble de Caldes, bisbat de Vich de edat de uns vint y dos a vint y tres anys ... y pres fortament de la varola, al fort de sa pujada mori...* . Curiosament ambdós casos corresponen a adults i originaris d'altres localitats.

També hem d'assenyalar que per dues vegades apareix citada una malaltia que anomenen *paracisma* (probablement paracínèsia?). El primer correspon al 2 de gener de 1761: ... *per haverlo pres un Paracisma, que lo priva dels sentits y lo mata ...*; i el segon el trobem amb data de 12 d'agost de 1762: ... *per haverla presa un Paracisme mes de vint y quatre horas antes de espirar y ab eix mori...* .

Trobem registrades només una vegada les següents malalties: el 3 de desembre de 1669 la que anomenen *mal de Sant Pau* i que correspon a l'epilèpsia ...*un pobret que mori en la payssa den Cata de la Vall ... lo qual era tocat de mal de St. Pau...*; el 7 d'agost de 1671 apareix citat el *carboncle*, ...*mori de una basca de un carboncle...*; el 27 d'octubre de 1762 podem veure anotada una *hipopleccia* (probablement apoplexia?), ...*trobada presa de una fortissima hipopleccia...* .

A totes aquestes malalties hem d'afegir una mort per una *sangria*, per un *gra grangrenat* i una d'*ofegament per una reuma*: el 12 de maig de 1739 ... *per*

haverseli soltat la sangria sens advertensia...; el 31 de juliol de 1760 ...se ha donat sepultura iglesiastica al cadaver de Maria Theresa Cot y Noms donsella de edat de dotse anys y mesos ... mori en casa del Sor. Salvador Vieta apot. de esta Parra. ahont fou aportada lo dia antes per sos pares, per provar de curarla de un mal gra, ja grangrenat...; el 23 d'abril de 1764se ha donat sepultura iglesiastica al cadaver de Josep Pacia del Carrer de Munt de dita Parra. braser ... lo trobaren offegat de una reuma

A tota aquesta relació cal afegir, però, prop d'una cinquantena d'òbits corresponents als anys 1651-1653 i que ho són per l'epidèmia de pesta. Aquests no es troben comptabilitzats al començament. Trobem expressions com *mori del contagi* o *encontrats del mal contagios*. (Sobre aquest aspecte vàrem presentar un treball a les anteriors Sessions d'Estudis).

Hem inclòs en aquest apartat 4 casos de mort per part. Creiem que les podem situar dins d'aquest grup encara que no siguin concretament per malaltia. El primer cas el tenim documentat el dia 30 d'abril de 1598: *...mory cuitadament de part...* i el darrer el dia 29 de novembre de 1734: *...mori de repent de dolors de part...*

També s'han trobat 13 casos de morts per malaltia no gaire definides com aquesta del 16 d'agost de 1644: *...fonch enterrat lo cos de Pau Cabot mariner lo qual aportaren malalt per mar... .*

Finalment, hem de fer constar també 5 casos que moriren en diversos *hospitals*, un al de Mataró, Barcelona, Marsella, L'Havana i un altre pel caní de Sant Jaume. Veiem-ne un parell: el 2 de setembre de 1669, *...fonch fets y celebrats los officis ... de Joseph Morera de la Vall lo qual mori per lo cami de St. Jaume de Galicia els divuyt de juliol en lo ospital de nostre Sra de la O de la vila de Carrió...;* el 27 d'abril de 1784, *...Salvador Alsina fadri mariner de edat 18 anys ... mori en lo Hospital General de St. Joan de Deu de la Ciutat de la Abana dia sinch Abril de 1781. .*

MORTS VIOLENTES.

En aquest darrer apartat consten els òbits ocasionats de forma violenta, sigui per causa de les guerres, per escopetades, punyalades, etc. Tenim detectats 45 casos, dels quals el grup més nombrós el formen els morts per armes de foc amb un total de 28 registres; a continuació trobem els morts per causa de la guerra amb 10 casos, per punyalades 2 casos, en mans dels miquelets 2 més, i, finalment un morí esclau a Alger, un a les galeres i un altre a la presó, que els hem inclòs dins d'aquest apartat.

Hem de fer constar que en tots aquests òbits només apareixen registrades tres dones: una el 1605 *...ab un cop de pedrenyal...;* una altra el 1632 *...ferida de una escopetada...* i la darrera el 1691 *...mori de puñaladas... .*

El grup mes nombrós, com hem vist, correspon als morts per *arma de foc*. Els dos primers registrats són dels anys 1605 i 1606 i s'hi especifica que foren morts amb un pedrenyal, arma que proliferava durant el segle XVI i començaments del XVII. A la resta només ens diu que moriren per una escopetada sense donar més explicacions. No sabem, per tant, si aquestes morts corresponen a accidents, assassinats o a altres accions, excepte en molt comptades ocasions com és el cas del 22 de setembre de 1652 *...fonch enterrat lo cos de Pere Muntalt pescador lo qual mori ferit de una escopetada dels soldats...* . Probablement, donada la proximitat de les dates també ho sigui la partida següent, encara que no s'especifiqui, el 26 de setembre de 1652 *...fonch enterrat lo cos de Antoni sans pescador mori ferit de una escopetada...* . També podem fer menció d'un altre registre del 30 d'octubre de 1654, que diu *...fonch enterrat lo cos de Hyacinto cabot de vall lo qual trobaren mort detras lo turo den Muntalt ferit de una escopetada y robat...* .

Tots els òbits per causa d'arma de foc es produeixen dins el segle XVII, i la majoria d'ells concretament durant les dècades dels trenta, quaranta i cinquanta (21 casos sobre 28). Aquests anys són, precisament, els de més conflictivitat social del segle. Enfrontaments entre pagesos i soldats de l'exèrcit reial, la guerra amb França abans de 1640 i la revolta popular dels Segadors amb la destrucció de collites, allotjaments, talls, pillatge, fam, i finalment l'epidèmia de pesta, són les característiques d'aquests anys de conflictivitat.

El segon grup en importància, com hem dit, són els morts per causa de *guerres*. Els tres primers casos corresponen a la guerra amb França del 1639. Tots ells es produeixen el mes d'octubre i el primer no era de la nostra parròquia, però sí els dos altres. El 13 d'octubre de 1639 *...fonch enterrat lo cos de Miquel Maseras soldat que venia de Perpinya lo qual nos sab de quin lloch era mori en casa den muntalt jurat...* .

El primer mort per causa de la guerra dels Segadors no el trobem en el llibre d'òbits, sinó en un testament fet el 26 de desembre de 1640 que diu *...Pau Sala pages ... estant de partida per a la guerra per defensa de la patria ... i al final del testament hi una nota que diu ...fonch publicat lo pnt testament als setze del mes de Agost mil sis cents coranta hu per tenir sertitut mori lo dit testador en la derrota de Martorell als vint y hu de janer proppassat...* . En referència al setge de Barcelona tenim registrats dos òbits el mes de gener de 1652. El primer, fill de la parròquia, no fou enterrat aquí, però sí que se celebraren els oficis: el dia 8 *...Genis Verdaguer pescador lo qual mori al siti de bar^a pres dels castellans...* . El segon, encara que no era d'aquí, sí que fou enterrat a la nostra parròquia, i, pel que sembla, formava part de l'exèrcit castellà: el dia 19 *...fonch enterrat lo cos de Joseph Vernet pages de la parr^a de St. Andreu de Tona bisbat de Vich fadri lo qual mori en casa de Joseph cabot i vingut malalt de la armada dels castellans tenint asitiada bar^a ...* .

Finalment, la darrera referència que tenim de morts per causa de guerra és a finals del segle XVIII. Es tracta de l'enfrontament amb la França revolucionària

anomenat la *Guerra Gran* i que es va iniciar el 1793. Consten en els nostres llibres tres òbits tots ells de l'any 1794 i morts en el Rosselló: *...mori en lo Somaten del Rossello Joseph Dalmau y Aulet fadri Mestre de Casas per quant vejeren lo alcansaran los Francesos, y no podia caminar... .*

Pel que fa a altres causes de morts violentes, hem de fer referència també a dos casos registrats l'any 1655 per la violència dels *miquelets*. Aquests, a la segona meitat del segle XVII eren associats, per part de la població, als antics bandolers. És en aquest sentit que trobem els òbits següents que tenen relació un amb l'altre, encara que les dates dels oficis siguin diferents. El 8 de març de 1655 *...se celebra lo enterro y ixida de vas de Joseph paraller pages absent lo cos lo qual mori a la parr^a de la costa de monseny de mort violenta per mans de micalets lo qual sen aportaren de sa casa de nits robant aquella als viny y sinch de febrer de dit any y mori els primer de mars proppassat... .* L'altre amb data 20 d'abril de 1655 diu *...se celebra lo enterro de Bartomeu Cabot de munt lo qual mori junt ab Joseph paraller... .*

Finalment, per acabar aquest apartat de morts violentes es poden afegir tres casos concrets: el primer registrat l'onze de febrer de 1653 morí a les *galeres*; el segon de l'onze de març de 1658 morí a la *presó* de Barcelona i el tercer registrat el 7 de desembre de 1763 és degut a les accions dels *pirates* i diu *...se han celebrat dos officis per lo q^o Jaume Julia y Pons, mariner, ... mori en Alger trobantse esclau... .* En aquest sentit podem afegir una referència en un testament del 18 d'agost de 1764 que diu que Salvi Roig el fa *...trobantse captiu a Argel... .*

A continuació hem disposat de forma esquemàtica i ordenada cronològicament la relació de les 45 morts ocorregudes violentament:

1605 - març, 13	d	<i>...cop de pedrenyal...</i>
1606 - gener, 7	h	<i>...tret de pedrenyal...</i>
1606 - agost, 16	h	<i>...per unes punyalades...</i>
1625 - maig, 4	h	<i>...de una escopetada...</i>
1627 - maig, 25	h	<i>...de una escopetada...</i>
1629 - gener, 26	h	<i>...de una escopetada...</i>
1631 - març, 4	h	<i>...de una escopetada...</i>
1632 - juliol, 21	h	<i>...de una escopetada...</i>
1632 - setembre, 2	d	<i>...duna escopetada...</i>
1634 - octubre, 28	h	<i>...de una escopetada...</i>
1636 - juliol, 9	h	<i>...de una escopetada...</i>
1639 - octubre, 13	h	<i>...soldat...de Perpinya...</i>
1639 - octubre, 17	h	<i>...vingue malalt de perpinya...</i>
1639 - octubre, 20	h	<i>...de la guerra de Perpinya...</i>
1641 - gener, 21	h	<i>...en la derrota de Martorell...</i>
1644 - març, 3	h	<i>...de una escopetada...</i>
1646 - juny, 5	h	<i>...de una escopetada...</i>
1648 - juny, 27	h	<i>...de una escopetada...</i>

1648 - setembre, 17	h	<i>...de una escopetada...</i>
1649 - juliol, 26	h	<i>...de una escopetada...</i>
1649 - setembre, 10	h	<i>...de una escopetada...</i>
1649 - setembre, 10	h	<i>...de una escopetada...</i>
1651 - abril, 8	h	<i>...de una escopetada...</i>
1651 - juliol, 31	h	<i>...de una escopetada...</i>
1651 - agost, 14	h	<i>...de una escopetada...</i>
1652 - gener, 8	h	<i>...al siti de bar^a...</i>
1652 - gener, 19	h	<i>...tenint asitiada bar^a...</i>
1652 - setembre, 22	h	<i>escopetada dels soldats...</i>
1652 - setembre, 26	h	<i>...de una escopetada...</i>
1653 - febrer, 11	h	<i>...pres en las galleras...</i>
1654 - març, 5	h	<i>...de una escopetada...</i>
1654 - octubre, 30	h	<i>...de una escopetada y robat...</i>
1655 - març, 5	h	<i>...de escopetadas...</i>
1655 - març, 8	h	<i>...de mans de micalets...</i>
1655 - març, 8	h	<i>...de mans de micalets...</i>
1657 - desembre, 22	h	<i>...de una escopetada...</i>
1658 - març, 11	h	<i>...a la presó en bar^a...</i>
1674 - novembre, 20	h	<i>...soldat en lo hospital...</i>
1691 - agost, 21	d	<i>...mori de puñaladas...</i>
1695 - febrer, 15	h	<i>...de una escopetada...</i>
1697 - abril, 30	h	<i>...de escopetadas...</i>
1763 - desembre,7	h	<i>...en Alger trobantse esclau...</i>
1794 - juny, 18	h	<i>...en lo Somaten del Rossello...</i>
1794 - juny, 18	h	<i>...en lo Somaten del Rossello...</i>
1794 - agost, 28	h	<i>...en lo Somaten del Rossello...</i>

Lluís Albertí i Serra
F. Xavier Vergés i Milena